

Az ország bárói a 14-15. században

Oktató: Novák Ádám

történész-muzeológus, Déri Múzeum

DE Történelem szak – II. éves BA specializáció BTTRPN203BA

Csütörtök 10–12:00, 406-os terem

Irodalom tárhely: Google drive – 5varmegye@gmail.com, Jelszó: 15szazad – Az ország bárói a 14–15. században alkönyvtár

1. óra. szeptember 13.

Kurzusmegbeszélés, témakiosztás

2. óra szeptember 20.

A magyar királyság helye Európában a 14–15. században.

Olvasmány 1.: Orosz István: Európa a konstanzi zsinat korában. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”. Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. Szerk. Bárány Attila-Pósán László. Debrecen, 2014. 129–143;

Olvasmány 2.: Csukovits Enikő: In: Ország kelet és nyugat határán. In: Az Anjouk Magyarországon I. I. Károly és uralkodása (1301–1342). Bp., 2012. 11–28.

Olvasmány 3.: Fügedi Erik: Magyarország a XV. században. In: Uram királyom. Bp., 1974. 9–31.

3. óra szeptember 27.

Az Anjouk hatalmának alapja – a honor

Kötelező: Hóman Bálint - Szekfű Gyula, *Magyar történet*. A magyar nagyhatalom – A magyar renaissance – Mohács. A rendi társadalom szervezete. <http://www.elib.hu/00900/00940/html/>

Olvasmány 1.: Engel Pál: Társadalom és politikai struktúra az Anjou-kori Magyarországon. In: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok. Bp., 2003. 302–319.

Olvasmány 2.: Engel Pál: Nagy Lajos bárói. In: Történelmi Szemle 28 (1985), 393–413.

Forrás 1.: Kristó Gyula: Középkori históriák oklevelekben (1002-1410). Szeged, 1992. 146–147.

Forrás 1.: U. o. 184–185.

4. óra október 4.

A királyi hatalom válsága – ligauralom

Olvasmány: Süttő Szilárd: Az események összefoglalása: Bárói csoportosulások. In: Anjou Magyarország alkonya. 54–64.

Forrás: Thuróczy János: A magyarok krónikája. I–VIII. fejezet részletek

5. óra október 11.

Zsigmond király és az arisztokrácia harca

Olvasmány: Engel Pál: Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban. Bp., 1977. 30–43.

Forrás: Kristó Gyula: Középkori históriák oklevelekben (1002-1410). Szeged, 1992. 252–266.

6. óra október 18.

Zsigmond és bárói. A kapcsolatrendszer újraértelmezése: a Sárkányos Rend.

Olvasmány 1.: Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon. Bp., 1984. A királyhű liga bárói. 55–74.

Olvasmány 2.: Engel Pál: Zsigmond bárói. In: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok. Bp., 2003. 225–246.

Forrás 1.: Baranyai Béla: A Sárkányos rend

Forrás 2.: Lublói béke 1412. Magyar Békeszerződések 1000–1526. Pápa, 2000. 163–172.

Forrás 3.: A lublói béke okmánya és pecsétjei

7. óra október 25.

Az arisztokrácia családi politikája. Egység vagy külön út?

Olvasmány: Pálosfalvi Tamás: A Rozgonyiak és a polgárháború (1440-1444). In: Századok 2003. 897–928.

Forrás: Thuróczy János: A magyarok krónikája. LVIII–LX. fejezet részletek

8. óra november 8.

A főpapok. A király és az egyház viszonya. A prelátusok szerepvállalása a királyi politizálásban.

Olvasmány 1.: Fügedi Erik: A XV. századi magyar püspökök. In: Fügedi Erik: Kolduló barátok, polgárok, nemesek. Bp., 1981. 89–113.

Olvasmány 2.: Kubinyi András: Szécsi Dénes bíboros prímás. In: Entz Géza nyolcvanadik születésnapjára. Szerk. Valter Ilona. Bp., 1993. 99–108.

9. óra november 15.

Polgárháború után: Mátyás és Ulászló bárói.

Olvasmány: Kubinyi András: Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idejében. In: Századok 1988. 147–213.

Forrás: 1498. évi XX–XXII. törvénycikkek.

<http://1000ev.hu/index.php?a=2&k=1&f=955&s=175>

10. óra november 22.

„Imitatio regis” – főúri reprezentáció, és rezidenciavizsgálat

Olvasmány 1.: Bertényi Iván: A címerek mint a propaganda eszközei az élő heraldika korában Magyarországon. In: Levéltári Közlemények 2004. 13–25.

Olvasmány 2.: Kubinyi András: Nagybirtokos és főúri rezidencia Magyarországon a XV. század közepétől Mohácsig. In: A Tapolcai Városi Múzeum Közleményei 2. (1991) Szerk. Töröcsik Zoltán. Tapolca, 1992. 211–228.

Forrás: Engel Pál–Lövei Pál–Varga Livia: Zsigmond-kori bárói síremlékeinkről. In: Ars Hungarica 1983. 49–64.

11. óra november 29.

Családtörténeti összefoglalások, portrék

Tallóciak

Pálóciak

Garaiak

Ozorai Pipo

Stiborici Stibor

12. óra december 6.

Zárthelyi dolgozat

13. óra december 13.

Jegyzőztás

Debrecen, 2018. szeptember 1.

Novák Ádám
történész-segédmuzeológus
Déri Múzeum

Bibliográfia

I. Források

- Anjou-kori Oklevéltár. Documenta Res Hungaricas Tempore Regum Andegavensium Illustrantia.* szerk. Kristó Gy., I-VIII. Budapest-Szeged, 1990-
Zsigmondkori Oklevéltár. szerk. Mályusz Elemér, et al. I-XII. Bp., 1951-2013.
Levéltárak kincstárak. Források Magyarország levéltáraiból (1000-1686). szerk. Blazovich L.-Érszegi G.-Turbuly Éva. Bp.-Szeged, 1998.
Küküllei János és a Névtelen Minorita krónikája, ford. Geréb László. Bp. 1960.
Makkai László-Mezei László, *Árpád-kori és Anjou-kori levelek.* Nemzeti Könyvtár. Bp. 1960.
Thuróczy János: *A magyarok krónikája.* ford. Horváth János, Bp.: Magyar Helikon, 1978.
Bonfini, Antonio: A magyar történelem tízedei. Bp., 1995.
Szöveggyűjtemény Magyarország történetének tanulmányozásához. szerk. Léderer Emma, Bp., 1964.
Szöveggyűjtemény a középkori magyar történelemből. Szerk. Bolla Ilona – Rottler Ferenc. Bp., 1986.
Középkori históriák oklevelekben (1000-1410). szerk. Kristó Gy., Szeged, 1992.
Szent Istvántól Mohácsig. Források a középkori Magyarországról. szerk. Blazovich L.- Kristó Gy.- Makk F. Szeged, 1994.
A korona elrablása. Kottaner Jánosné emlékirata, ford. Mollay Károly, Bp.1979.
Engel Pál: *Kamarahaszna -összírások 1427-ből.* Bp., 1989.

II. Általános irodalom

- Bertényi Iván: *Magyarország az Anjouk korában.* Bp., Gondolat, 1987.
Csukovits Enikő: *Az Anjouk Magyarországon I. I. Károly és uralkodása (1301–1342).* MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Bp., 2012. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések.)
Dercsényi Dezső: *Nagy Lajos kora.* Budapest, Akadémiai: 1990. /Reprint: Bp. 1941./
Engel Pál: *Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban.* Bp., 1977.
--: *Magyarország világi archontológiája, 1301-1457.* Bp., 1996.
Fügedi Erik: *A XV. századi magyar arisztokrácia mobilitása.* Bp., 1970.
--: *Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése.* Bp., 1986.
--: *Könyörülj, bánom, könyörülj!* Bp., 1986.
--: *Uram, királyom.* Bp., 1974. [2004]
Hóman Bálint - Szekfű Gyula, *Magyar történet.* I-V., Budapest, 1935-6.
Kristó Gyula: *Csák Máté tartományúri hatalma.* Bp. 1973.
--: *A feudális szétagolódás Magyarországon.* Bp. 1979.
--: *Magyarország vegyesházi királyai.* Bp., 2003.
Süttő Szilárd: *Anjou-Magyarország alkonya.* I-II. Bp., 2004.
Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon.* Bp., 1984.

III. Közlések, tanulmányok

- Baranyai Béla, "Zsigmond király un.Sárkány-rendje" *Századok* 59-60 (1925/1926) 561-591., 681-719. Bertényi Iván: *Szepesi Jakab országbíró. A magyar királyi kúriai bíraskodás történetéhez a XIV. században.* Bp., Akadémiai, 1971.
--: *Nagy Lajos király.* Bp., Kossuth, 1989.
--: *Az országbírói intézmény története a XIV. században.* Bp., 1976.
Bónis György: *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban.* Bp., 1947. [2003]
Borosy András: "A lovagi haditechnika és a lovagság az Árpád-korban", in *Mályusz Elemér Emlékkönyv.* Bp., 1984.
--: "Vélemények a korafeudális fejedelmi kíséretéről", *AH Szeg* 70 (1981) 19-39. --:
"Főurak, familiárisok, harcosok Magyarországon", *HK* (1978) 315-338. Bónis György, *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon.* Bp., 1971. Bónis György: *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban.* Bp., 1943. [2002]

- Csoma József: Magyar nemzeti címerek. Budapest, 1904. [Reprint: Karácsonyi Magyar nemzetségek. c. munkájának mellékleteként, Budapest, 1995.]
- Csukovits Enikő: *Középkori magyar zarándokok*. Bp., 2003.
- Engel Pál: *Honor, vár, ispánság*. Bp., 2002.
- : "Honor, vár, ispánság. Tanulmányok az Anjou-királyság kormányzati rendszeréről" *Századok* 116 (1982) 880-922. [*Honor, vár, ispánság*-kötetben.]
- : "Nagy Lajos bárói" *Történelmi Szemle* 28 (1985), 393-413.
- : "Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelme az oligarchák ellen 1310-23", *SZ* 122 (1988) 89-146. [*Honor, vár, ispánság*-kötetben.]
- : „Vár és hatalom. Az uralom területi alapjai a középkori Magyarországon. I-II.” [*Honor, vár, ispánság*-kötetben.]
- : „A Honor. A magyarországi feudális birtokformák kérdéséhez” [*Honor, vár, ispánság*-kötetben.]
- : „Nagy Lajos ismeretlen adományreformja” [*Honor, vár, ispánság*-kötetben.]
- : „Társadalom és politikai struktúra az Anjou-kori Magyarországon” [*Honor, vár, ispánság*-kötetben.]
- : *A nemesi társadalom a középkori Ung megyében*. Bp., 1998.
- : „Ozorai Pipo”, In: *Ozorai Pipo emlékezete*. Szerk. Vadas Ferenc. Szekszárd, 1987. 53-88. [*Honor, vár, ispánság*. Bp., 2003.]
- Fügedi Erik: *Az Elefánthyak. A középkori magyar nemes és klánja*. Budapest:Magvető 1992.
- : "Királyi tisztség vagy hűbér?" *Történelmi Szemle* 25 (1982) 483-509.
- : *Kolduló barátok, polgárok nemesek*. Bp., 1981.
- : *Vár és társadalom a XIII - XIV. századi Magyarországon*. Bp., 1977.
- Hampel J.: "A Drugethek őseiről", *SZ* 15 (1881) 133-45.; 207-13.
- Karácsonyi János, *Magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. Budapest, 1900-1901.
- Keresztes Kálmán, "A Rozgonyiak" *Turul* 40 (1926) 19-27.
- : *Csák Máté*. Bp. 1986.
- : "A Kőszegiek kiskirálysága", *Vasi Szemle* 29 (1975) 251-268.
- : *Az Anjou-kor háborúi*. Bp., Zrínyi, 1988.
- : *A rozgonyi csata*, Bp., Zrínyi, 1978.
- : *Kristó Gyula*: „I. Károly király harcai a tartományurak ellen”, *Századok*, 137 (2003) 2: 297-348
- Kristó Gyula-Makk Ferenc-Marosi Ernő: *Károly Róbert Emlékezete*. Budapest, 1988.
- Kubinyi András: *Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon*. Bp., 1999.
- Kubinyi András: Szécsi Dénes bíboros prímás. In: Entz Géza nyolcvanadik születésnapjára. 1993. 99-108. és
- Kurcz Ágnes: *Lovagi kultúra Magyarországon a XIII.-XIV. században*. Bp., 1988.
- Lenkey Zoltán – Zsoldos Attila: *Szent István és III. András*. Bp., 2003.
- Magyar kódex II. Lovagkor és reneszánsz. Magyarország művelődéstörténete 1301 - 1526*. Bp., 1999.
- Mályusz Elemér: *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*. Bp., 1971.
- : "A Toldi-monda", Klebelsberg Évkönyv IV. Bp., 1934. 126-49.
- : - Mályusz Elemér, "A magyar köznemesség kialakulása" *Századok* 76 (1942) 272-305; 407-434.
- : "A négy Tallóci fivér" *Történelmi Szemle* 23 (1980) 531-576.
- : "A XV. századi magyar püspökök." *Történelmi Szemle* 8 (1965)
- Művészet I. Lajos korában*. szerk. Marosi Ernő-Tóth Melinda-Varga Livia, Bp., 1982.
- Művészet a Zsigmond korban*. szerk. Marosi Ernő, I-II., Bp., 1987. I: Tanulmányok: Engel Pál, "Zsigmond bárói", I: 114-130.
- Reiszig Ede, "A Kanizsaiak a XV. században" *Turul* 55(1941) 21-31., 71-81.
- Reiszig Ede, "Az Újlaki család" *Turul* 57 (1943) 1-13., 56-65.
- Sinkovics István, "A magyar nagybirtok élete a XV. század elején" in: *Tanulmányok a magyar mezőgazdaság történetéhez*. szerk. Domanovszky S., Budapest: Sárkány, 1933.
- R(ugonfalvi) Kiss István: "Az 1386.évi országgyűlések", *SZ* 46 (1913) 721-35.
- Süttő Szilárd: "A II. (Kis) Károly elleni merénylet 1386. február 7-én", *HK* (2000/2.) 379-97.
- Szilágyi Sándor (szerk.), *A magyar nemzet története*. I-X. Bp., 1895-98. III. k.
- Szűcs Jenő: *Az utolsó Árpádok*. Bp., 1992.
- Wertner Mór: *Magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. I-II. Temesvár, 1891.
- : "Adalékok Toldi Miklós életrajzához", *Akadémiai Értesítő* 24 (1913) 172-180.

--: "A Garaiak", *Századok* 31 (1897) 902-38.

--: "A Güssingiek", *SZ* (1895) 42-64.; 136-54.

Wertner Mór, "A Garaiak" *Századok* 31 (1897) 902-38.

Wertner Mór, "A Lévai Csehek" *Századok* 35 (1901) 332-342.